

המגיד 11 ביולי 1860

יחיאל בריל מדווח מירושלים:

מלחמה בלבנון

התעללות ביהודי בגדד

רעב בירושלים

כישלון ניסיון התישבות יהודית בשכם

מהערת שוליים של העורך אנו למדים כי בריל מתמנה לכתב המגיד במזרח התיכון כולו:

בכל לב ונפש נדרשים אנחנו לחפצך ידיד נכבד לפתוח לפניך שערי המגיד להודיע חדשות ונצורות מכל הנוגע לאחב"י (אחינו בני ישראל) בכל ארצות המזרח...

וגם ההסבר מצוי שם. ידיעה בגליון קודם לטובת היריבים החסידים העלתה את חמת המתנגדים, וזילברמן מודה להם על ההבהרה וגם מוכן לשלם בדרך זו את חובו... השותפות הזאת נפסקה בעודה באיבה. ב־1863 יקים יחיאל בריל את כתב העת העברי הראשון בארץ ישראל הלבנון ויהפוך למתחרה מר של המגיד גם בהמשך דרכו באירופה.

“ועתה חדשות אני מגיד”, פותח בריל את דיווחו ההיסטורי,

כי בהרי הלבנון אשר בין דמשק וברוט (ביירוט) התחרה מלחמה גדולה בין השנואי נפש חכם, הם המה הדורזיען (דרוזים. ג.ק.) ובין הנוצרים.

המגיד, השבועון העברי הראשון, מפרסם בגיליון 27 של שנתו הרביעית (1860) דיווח ראשון מכתב בירושלים. שמו יחיאל בריל והוא מציג עצמו כסופר צעיר הכותב על פי פקודת הרבנים הפרושים (המתנגדים) האשכנזים בעיר:

היום הזה צוית, מאת הרבנים הגאונים ראשי ק"ק אשכנזים פירושים הי"ו לדבר עם כבודו בכתב...

הכותב אינו מהסס, בהתלהבותו הרבה, להסביר בגילוי לב, כי לשמש כסופרם של הרבנים – זוהי עבורו עבודה מיגעת מאד. פניית מו"ל המגיד א.ל. זילברמן לרבני המתנגדים בירושלים להתבטא מעל דפי כתב־העת הנערץ על קוראי העברית מילאה אותו שמחה רבה:

לכן נא ידיד ישראל אם טוב לפניו לדעת אמרי אמת, להשביע נפש איש ישראל מאת כל הנעשה בארץ הזאת השותים בצמא את דבריו ב"המגיד", הנני הנני!

ארץ הקדושה.

לכבוד הרב בעל המגיד.

ירושלים כ"ד אייר שנת כת"ר לפ"ק. היום הזה צוית, מאה הרבנים הנאונים ראשי ק"ק אשכנזים פירושים הי"ו לרבר עם כבודו כנחכ. — ואנכי! זה ימים מאז כאתי הלום, ומצאתי מרנוע לנפשי מההלך בארץ, ומחר את חבל ומלואה, אותה נפשי למאר, להיות נלזה אל חברתו אהי' גם אנכי משוחרר טוב! אך העבודה אשר עלי לא תתנני השב רוחי גם כלילה כי סופר אנכי פרה — והיום הזה כי הניע מכתבו מן כ"ד אייר לכבוד הרבנים הנוכחים, וכחכ אליהם לאמר, "כן נכון אנכי לקבל דברים גם מכס אחים נכבדים לטובתכם." הקילו מעלי העבודה כי אוכל מלא משאלות לבבי לבא עם כבודו בכריזת יחד, — לכן נא ידיר ישראל אם טוב לפניו לדעת אמרי אמת, להשביע נפש איש ישראל מאת כל הנעשר בארץ הזאת השותים בצמא את דבריו "בהמגיד" הנני הנני! להתקשר אל אהות מרעיו. ודי' זה שכר! כי ידעו אהינו בני ישראל קושט אמרי אמת. — ועתה חרשות אני מגיד, כי בהרי הלכנו אשר בין דמשק, וברוט (ביירוט) התהרהר מלחמה גדולה בין השנאי נפש חכם, הם המה הדורויען ובין הנוצרים. כפרים עם כרמים הי' לשרפת אש, גם דם לרוב נשפך משני המערכות, ואין לאל ידי הפחה אשר בדמשק להשיב הריב, כי האיש יגבר או בכח או בחכמה, ולאיש ישמעאל אין חכמה ואין נכורה. בעיר באגדאד, מושל רשע על עם דל. הוא הפחה מוסטאפא פאשא, ומשנאו את היהודים התעולל עליהם, לקחת מהם את אחוזת נחלתם הנקראת "כנסת יחזקאל הנביא" אשר על נהר פרת יושבת. והנה היהודים האומללים אשר בשם סתפלישים בעפר על הצרה הזאת, כי הנחלה הקדושה הזאת תהפך לזרים, והמה רוצים לבנות עליו מקום בית הפלחם — וצעתם עברה עד הלום, וחלו פני הרב הגאון הצדיק מוה"ר ישעי' בוראקי נ"י. כי יעמוד לימינם, כי הי' נהן את חנו לפני השרים, גם בעיני שרי לא מעמינו. — הרעב והיוקר גדול יתר מאד פה עה"ק ירושלם גם משנה העברה. בשנה העברה היה השער הראשון מחטיב ר"ט אחד ואח"כ נתעלרה עד ר"ט וחצי. ועתה גם השער הראשון ר"ט וחצי וד' יודע עד כמה יעלה המחיר מחטים כימות החרף. המים מהכרות כבר כלו, ירחם ה' ציון ואת עניו. — בארץ הורו בעיר כלכחא נפטר נביר אחד נכבד לבית ישראל פועל צדקות חכם השלם והכולל כמוהר"ר יחזקאל יהודא נ"ע. ויספדו עליו מספר גדול פה עה"ק, כי הי' להם למשען ומשענה. — גם ראה זרה הרש הוא — בחורף העבר יצאו כעשרים אנשים לשכת בשכם מפני המת היוקר הגדול, גם באוכל משיב נפש, גם ככתי דירה ועתה חזרו אחד אחד משם כי היוקר אשר יראו ממנו השיגם גם בשם. גם לא יוכלו שבת מרשעת גויי העיר הזאת. ועתה לא נשאר בשם אך שרידים שנים ושלשה והמה גם המה בעוד ימים יבואו הלום. הוי גם התקוה אשר קוו אנשי ירושלם למצוא מנוס בשכם, גם היא נשארה מעל...

כפרים עם כרמים היו לשרפת אש, גם דם לרוב נשפך משני המערכות, ואין לאל ידי הפחה אשר בדמשק להשיב הריב, כי האיש יגבר או בכח או בחכמה, ולאיש ישמעאל אין חכמה ואין גבורה...

לאחר שבריל הבהיר היטב את דעתו הנחרצת על הערבים שבקרבת יושב המיעוט היהודי, הוא עובר לתיאור התעללותם של נציגי דת זו ביהודים הגולים בבבל:

בעיר בגדאד, מושל רשע על עם דל, הוא הפחה מוסטאפא פאשא, ומשנאו את היהודים התעולל עליהם, לקחת מהם את אחוזת נחלתם הנקראת "כנסת יחזקאל הנביא" אשר על נהר פרת יושבת. והנה היהודים האומללים אשר בשם מתפלשים בעפר על הצרה הזאת, כי הנחלה הקדושה הזאת תהפך לזרים, והמה רוצים לבנות עליו מקום בית תפלתם — וצעתם עברה עד הלום...

ובירושלים עצמה המצב בכי רע:

הרעב והיוקר גדול יתר מאד פה עה"ק ירושלם גם משנה העברה... המים מהכרות כבר כלו, ירחם ה' ציון ואת עניו...

בריל היה רגיל בניסוח טכסטים מעין אלה במסגרת בקשות התמיכה ב"חלוקה" של נדבות האחים באירופה. אך הוא מוסיף ידיעה מעניינת על אירוע שנבע מן המצב:

בחורף העבר יצאו כעשרים אנשים לשכת בשכם מפני היוקר הגדול, גם באוכל משיב נפש, גם בבתי דירה ועתה חזרו אחד אחד משם כי היוקר אשר יראו ממנו השיגם גם בשם. גם לא יוכלו שבת שמה מרשעת גויי העיר הזאת. ועתה לא נשאר בשם אך שרידים שנים ושלשה והמה גם המה בעוד ימים יבואו הלום. הוי גם התקוה אשר קוו אנשי ירושלם למצוא מנוס בשכם, גם היא נשארה מעל...

מסיים בריל את דיווחו.

ב־1863 יקים יחיאל בריל עם חבריו את הלבנון, כתב העת העברי הראשון בארץ ישראל.

עוד על המגיד (במלאת מאה וחמישים שנה להופעתו), הלבנון ועל חדשות החוף בראשית העיתונות העברית בגליון הבא של קשר.